

Asya Studies

Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar
Year: 8 - Number: 27 p. 1-14, Spring 2024

Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Lisansüstü Eğitimini Sürdüren Öğrencilerin Yapay Zekâ Hakkındaki Görüşleri* ** *** Opinions of Students Continuing Their Graduate Education in Social Studies Education on Artificial Intelligence

DOI: <https://doi.org/10.31455/asya.1406649>

Araştırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliş Tarihi /
Article Arrival Date
18.12.2023

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
26.02.2024

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
28.03.2024

Asya Studies

Sedat Yeşilyurt
Öğretmen / MEB

Sedatyeshilyurt35@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4445-332X

Prof. Dr. Recep Dündar
İnönü Üniversitesi / Eğitim Fakültesi /
Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi
Bölümü

Recep.dundar@inonu.edu.tr
ORCID: 0000-0002-0029-1739

Prof. Dr. Mesut Aydın
İnönü Üniversitesi / Eğitim Fakültesi /
Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi
Bölümü

mesut.aydin@inonu.edu.tr
ORCID: 0000-0002-4256-9436

* "COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" beyanları: Bu makale için herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir. Bu makale, Creative Commons lisansı altındadır.

** Bu çalışma İnönü Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 14.12.2023 tarih ve 20 karar numarası onayı çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

*** Bu çalışma USBES 2023'te bildiri olarak sunulmuştur.

Öz

Günümüz teknolojisindeki gelişmeler insan yaşamını neredeyse tüm alanlarda etkileyen önemli bir aşamaya erişmiştir. Yapay zekâ, makine öğrenmesi, otomasyon teknolojileri gibi kavramlar insan hayatında önemini arttıran kavramlara dönüşmektedir. Bu doğrultuda eğitim süreçlerinde ilgili kavramların uygulamaları sıklıkla duyulmaya başlandı. Özellikle pandemi sürecinde insan ilişkilerinin süreçten dolayı zayıflamasının ardından ihtiyaç duyulan dijital öğrenme süreçleri, beraberinde yapay zekâ ekosisteminin eğitim-öğretim süreçlerine entegrasyonunu hızlandırdı. Yapay zekâ sosyal bilgiler dersi bağlamında düşünüldüğünde öğrenmenin somutlaştırılması, bireyselleştirilmesi ve gelişmiş görsellerle desteklenmesi gibi önemli başlıklarda fayda sağlayacağı gibi öğretmenin iş yükünü hafifletme ve iş gücünü daha etkili kullanabilme konusunda da etkili sonuçlar doğurabilir. Bu çerçevede sosyal bilgiler alanında lisansüstü eğitimini sürdüren öğrencilerin yapay zekâ kavramı hakkındaki görüşleri bu alanda yapılacak muhtemel çalışmaların öngörülebilirliği açısından önem taşımaktadır. Sosyal bilgiler eğitimi alanında lisansüstü eğitimlerini sürdüren öğrencilerin yapay zekâ kavramı hakkındaki görüşlerinin incelendiği bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan fenomenoloji modeli kullanılmıştır. Araştırma örneklemini İnönü Üniversitesi'nde lisansüstü eğitimini sürdüren 11'i yüksek lisans, 9'u doktora düzeyinde olan 20 öğrenci oluşturmaktadır. Bu araştırma amacıyla geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu, alan uzmanlarına danışılarak geliştirilmiş, ayrıca pilot uygulama ile ihtiyaç duyulan düzenlemeler gerçekleştirildikten sonra Google Forms ve Google Meet uygulamaları kullanılarak örneklem grubuna uygulanmıştır. Elde edilen veriler NVivo 14 aracılığıyla kodlanmış ve frekansları ile beraber tablolaştırılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlara genel olarak bakıldığında; katılımcıların yapay zekâ kavramı hakkında hem olumlu hem de olumsuz görüşlerinin olduğu, önemli endişeleri ile beraber bu teknolojinin eğitim öğretim süreçlerinde önemli katkılarının olacağını da belirttikleri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler Eğitimi, Yapay Zekâ, Dijitalleşme, Eğitim Teknolojileri

Abstract

Developments in today's technology have reached an important stage that affects almost all areas of human life. Concepts such as artificial intelligence, machine learning, automation technologies are turning into concepts that increase their importance in human life. In this direction, the applications of the related concepts in the education processes began to be heard frequently. Especially after the weakening of human relations during the pandemic process, the digital learning processes needed accelerated the integration of the artificial intelligence ecosystem into the education processes. Considering the artificial intelligence in the context of the social studies course, it can provide benefits in important topics such as concretization of learning, individualization and support with advanced visuals, as well as effective results in reducing the workload of the teacher and using the workforce more effectively. In this context, the opinions of the students who continue their postgraduate education in the field of social studies about the concept of artificial intelligence are important in terms of the predictability of possible studies in this field. The phenomenology model, which is one of the qualitative research methods, was used in this study in which the opinions of the students who continue their postgraduate education in the field of social studies education about the concept of artificial intelligence were examined. The sample of the research consists of 20 students, 11 of whom are at master's level and 9 of whom are at doctorate level, continuing their postgraduate education at İnönü University. The semi-structured interview form developed for this research was developed in consultation with field experts, and after the necessary arrangements were made with the pilot application, it was applied to the sample group using Google Forms and Google Meet applications. The obtained data were coded by NVivo 14 and tabulated with their frequencies. When the results obtained within the scope of the research are examined in general; It has been determined that the participants have both positive and negative opinions about the concept of artificial intelligence, along with their important concerns, that this technology will contribute significantly to their education and training processes.

Keywords: Social Studies Education, Artificial Intelligence, Digitalization, Educational Technologies

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Yeşilyurt, S., Dündar, R. & Aydın, M. (2024). Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Lisansüstü Eğitimini Sürdüren Öğrencilerin Yapay Zekâ Hakkındaki Görüşleri. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, 8(27), 1-14.

GİRİŞ

Günümüz teknolojisindeki gelişmeler insan yaşamını neredeyse tüm alanlarda etkileyen önemli bir aşamaya erişmiştir. Küreselleşen dünyadaki bu önemli değişimin daha çok teknoloji temelli gerçekleştiği söylenebilir (Koçoğlu, 2021). Gelişen teknolojinin en çarpıcı sonuçlarından olan yapay zekâ (AI), makine öğrenmesi, otomasyon teknolojileri gibi kavramlar insan hayatındaki önemini her geçen gün artırmaktadır. Yapay zekâ ile ilgili ilk görüşün Alan Turing'in 'Makineler düşünebilir mi?' sorusunu sorduğu 1950'lere kadar uzandığı bilinmektedir (Turing, 1950). Yapay zekâ hakkındaki ilk tanım ise 1956 yılında gerçekleşen Dartmouth Konferansı'nda John McCarthy tarafından yapılmıştır (Alpaydın, 2013). John McCarthy yapay zekâyı 'akıllı makineler yapma bilimi ve mühendisliği' olarak tanımlamıştır. Yapay zekâ, bilgisayarların, insanlar tarafından yapıldığında zekâ göstergesi olarak algılanan şeyleri yapması olarak da tanımlanabilir (Brooks, 1991).

Yapay zekânın eğitim süreçlerindeki uygulamalarına her geçen yıl ilginin arttığı görülmektedir. 2010'dan 2020 yılına kadar geçen on yıllık süreçte Web of Science ve Google Scholar'da "AI" ve "Education" konularında yayımlanan makalelerin önemli ölçüde artış göstermesi bu ifadeyi desteklemektedir (Chen vd., 2020). Eğitim süreçleri içerisinde yapay zekâ, eğitim ve öğretim, adaptasyon, sentez, öz düzenleme ve kullanım gibi insan tarafından gerçekleştirilen süreçlere katılabilen bilgi işleme sistemleri olarak tanımlanmaktadır (Güzey vd., 2023). Yapay zekâ ve eğitim ilişkisinin temelleri daha eskiye dayansa da özellikle salgın sürecinde, insan ilişkilerinin süreçten dolayı zayıflamasının ardından ihtiyaç duyulan dijital öğrenme süreçleri, beraberinde yapay zekâ ürünlerinin eğitim öğretim süreçlerine entegrasyonunu hızlandırdı. Akıllı makineler ve sistemlerle desteklenen eğitim öğretim süreçlerinin bu duruma ne kadar hazır olduğuna yönelik tartışmalar sürse de bu teknolojinin gelişerek ilerleyeceği uzmanların ortak görüşlerindedir (Korkmaz ve Polat, 2023). Bu tanımlardan yola çıkarak yapay zekânın; bilgisayarların, bilgisayarla ilgili teknolojilerin, makinelerin ve bilgi iletişim teknolojisindeki yenilik ve gelişmelerin bir sonucu olduğu ve bilgisayarlara insana yakın veya insana benzer işlevleri yerine getirme yeteneği kazandırdığı açıktır. Eğitimde yeni teknolojilerin benimsenmesi ve kullanılmasına paralel olarak eğitim sektöründe de yapay zekâdan yoğun bir şekilde faydalanılacağı öngörülebilir (Chen vd., 2020). Yapay zekâ uygulamaları ile eğitim öğretim süreçlerindeki hedeflere kolayca ulaşılabilir ve bu hedefler daha iyi yönetilebilir. Yapay zekânın etkili kullanımı ile öğrencilerin mevcut durumları analiz edilebilir (Aşık vd, 2023). Yapay zekâ uygulamaları, öğretmen ve öğrenci geri bildirim, otomatik notlandırma sistemi, uyarlanabilir öğrenme, uzaktan öğrenme, öngörülebilir başarı, vb. gibi eğitimde zaten var olan unsurların pratikleşmesi açısından önem arz etmektedir (Limna ve Jakwatanatham, 2022; Kengam, 2020; Huang vd., 2021; Zhang vd., 2023). Bireyselleştirilmiş öğretim ve öğretim asistanı, standartlaştırılmış müfredat ve tüm öğrenciler için tek tip gerçekleştirilen öğretim yöntemlerinin çeşitlendirilmesi gibi açılardan sunduğu fırsatlar yapay zekâ ve eğitim arasındaki ilişkinin önemli özellikleri arasındadır (Çetin ve Aktaş, 2021). Yapay zekâ sistemlerinin çözümleri, öğretme ve öğrenmedeki problemlerin belirlenmesine yardımcı olarak eğitimin yeterliliğini arttırabilir. Yapay zekâ ekosistemi, verimliliği, kişiselleştirmeyi arttırabilir ve yönetici görevlerini düzene sokarak öğretmenlere anlayış ve uyum sağlama konusunda zaman ve özgürlük tanıyabilir (Kengam, 2020). Böylece eğitim öğretim süreçlerinde önem sarf eden zaman, mekân, iş gücü, vb. kavramlar ile ilgili önemli avantajlar elde edilebilir.

Yapay zekânın eğitim öğretim süreçlerinde kullanılması her ne kadar önemli avantajlar sağlasa da bilim insanlarının etik ilkeler ve yapay zekâ ekosisteminin getireceği yeni yaşam düzeni ile ilgili önemli endişeleri de söz konusudur. Eğitim öğretim süreçlerinde yararlanılacak yapay zekâ sistemlerinin nasıl tasarlandığı, nasıl çalıştığı ve geliştiğini denetlemek için koruma önlemleri ve insan gözetiminin süreç boyunca devam etmesinin önemli olduğu söylenebilir (Nguyen ve Ngo, 2023). Kişiler hakkındaki verilerin geniş ölçekli toplanması, üretilmesi, analiz edilmesi ve dağıtılmasıyla ortaya çıkabilecek etik ikilemler, yapay zekâyı yönelik herhangi bir uyumlu politika çerçevesinin geliştirilmesinde dikkate alınması gereken önemli bir husustur (UNESCO, 2019). Yapay zekâ sistemlerinin etik ihlalleri ile ilgili örnek verilmesi gerekirse Londra'da St. George Tıp Okulu'nda iş başvuru için geliştirilen bir uygulama, başvuruların yeterliliklerini test etmesi gerekirken, kadınlar ve Pakistan gibi ülkelerden başvuru yapanların akademik başarılarını göz ardı edip sadece cinsiyet ve milliyetlerine odaklanarak, ayrımcı bir uygulama ile birçok iş başvurusunu otomatik olarak reddetmiştir (Dilek, 2019). Yapay zekâdan öğrencilere eşit bir şekilde davranması ve bir öğrenciyi diğerine karşı istemeden ya da kasıtlı olarak tercih etmemesi de beklenmelidir (Boulay, 2022). Yapay zekâ temelli eğitim sistemlerinin doğurabileceği bir diğer problem de öğrenci-öğrenci ilişkisini asgari düzeye indirebilme ihtimalidir. Söz konusu durumda öğrencilerin akıllı asistanları ile daha fazla vakit geçirmeleri sosyalleşmelerine engel olabilir. Benzer şekilde yapay zekâdan fazlası ile

yararlanılması öğrencilerin bağımsızlıkları, öz düzenleme yetenekleri, sorumluluk alma güdülerini olumsuz olarak etkileyebilir.

Kıscacası gerek etikle ilgili endişeler gerekse yapay zekânın doğurabileceği muhtemel sorunları çözmek için öğretmenlerin, öğrencilerin ve diğer eğitim paydaşlarının birlikte çalışması gerekecektir. Ulusal ve uluslararası kuruluşların, yapay zekâ sistemlerinin nasıl kullanılacağı, geliştirilen sistemlerin etik ilkelere nasıl bağlı kalacağı gibi konularda uzun yıllardır çözüm aradıkları bilinmektedir.

Yapay zekâ sosyal bilgiler dersi bağlamında düşünüldüğünde öğrenmenin somutlaştırılması, bireyselleştirilmesi ve gelişmiş görsellerle desteklenmesi gibi önemli başlıklarda fayda sağlayacağı gibi öğretmenin iş yükünü hafifletme ve iş gücünü daha etkili kullanabilme konusunda da etkili sonuçlar doğurabilir. Uyarlanabilir öğrenme ve diğer yapay zekâ teknolojileri eğitim alanındaki uygulamaları her geçen gün artarken, bu durum eğitim alanında bir dizi değişiklik başlatmakta, öğretmenlerin iş verimliliğini ve öğrencilerin öğrenme deneyimini geliştirmektedir (Huang vd., 2021). Sosyal bilgiler dersi, disiplinler arası yapısı sebebiyle ve dijital yetkinlik ile dijital okur yazarlık becerilerini bir arada kazandırmayı hedefleyen bir ders olduğundan, yapay zekâ uygulamaları veya yapay zekâ destekli öğretim, bu dersten elde edilen öğrenme sonuçlarını olumlu etkileme potansiyeli açısından büyük kolaylıklar sunabilir (Karakuş, 2023). Yapay zekâ uygulamaları sosyal bilgiler dersinde dil çevirisi, metin özetleme, soru yanıtlama, yaratıcı yazma (şiir veya kurgu gibi), yüksek kaliteli uzun veya kısa biçimli içerik oluşturma (blog gönderileri) gibi aktiviteler için kullanılabilir (Uçar, 2023; Adıgüzel vd., 2023). Bu çerçevede sosyal bilgiler alanında lisansüstü eğitimini sürdüren öğrencilerin yapay zekâ kavramı hakkındaki görüşleri bu alanda yapılacak muhtemel çalışmaların öngörülebilirliği açısından önem taşımaktadır. Bu araştırmanın temel amacı sosyal bilgiler eğitimi alanında lisansüstü eğitimini sürdüren öğrencilerin yapay zekâyâ yönelik görüşlerinin belirlenmesidir. Bu temel amaç çerçevesinde aşağıdaki alt amaçlara yanıt aranmıştır:

Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında lisansüstü eğitimini sürdüren öğrenciler;

1. yapay zekâ kavramı hakkında ne düşünülmektedir?
2. yapay zekânın geleceği ile ilgili kaygısal tartışmalar hakkında ne düşünülmektedir?
3. yapay zekânın eğitimdeki rolü hakkında ne düşünülmektedir?
4. yapay zekâ uygulamalarının öğretmenin iş yükünü olumlu ya da olumsuz etkilemesi hakkında ne düşünülmektedir?
5. sosyal bilgiler dersi ve yapay zekâ uygulamaları bir arada düşünüldüğünde Sosyal Bilgiler eğitimi alanında yapay zekânın katkıları hakkında ne düşünülmektedir?
6. sosyal bilgiler dersinde yapay zekâdan daha çok hangi konularda faydalanılabileceği hakkında ne düşünülmektedir?

YÖNTEM

Bu çalışma nitel araştırma yöntemine göre yapılandırılmıştır. Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama araçlarının kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya çıkarılmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008; Baltacı, 2019).

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji yaklaşımına göre oluşturulmuş bir araştırmadır. Fenomenoloji, insanların belirli bir fenomen veya kavramla ilgili anlayışlarını, duygularını, bakış açıları ve algılarını ifade etmelerini sağlayan ve bu fenomeni nasıl deneyimlediklerini tanımlamak için kullanılan nitel bir araştırma yöntemidir. Fenomenoloji aynı zamanda tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan bir yöntem olarak da ifade edilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Yapay zekâ birçok yönü ile tartışılan ve hala birçok farklı görüşün belirtilebildiği bir kavram olduğu için fenomenoloji yöntemi tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırma 2023 yılı Haziran ve Ağustos ayları arasında İnönü Üniversitesi'nde Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında lisansüstü eğitimini sürdüren öğrenciler ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunu oluşturan 20 katılımcıdan 13'ü kadın 7'si erkektir. Olgubilim yöntemi kullanılan çalışmalarda, çalışma grubunun 5 ile 25 katılımcı arasında olması bu tür araştırmalarda yeterli olacağı ifade edilmektedir (Polkinghorne, 1989). Araştırmada amaçsal örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu örnekleme yöntemindeki amaç önceden belirlenen bir dizi ölçütü sağlayan tüm

durumların çalışılması ve belirli ölçütleri sağlayan birimlerin örnekleme alınmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu çalışmada katılımcıların sosyal bilgiler eğitimi alanında lisansüstü eğitimlerini halihazırda sürdürüyor olmaları örnekleme seçimi için ölçüt olmuştur. Akademik süreçleri yakından takip etmeleri, yaş grubu olarak günümüz teknolojilerine aşina olmaları sebebiyle halihazırda lisansüstü eğitimlerini sürdüren öğrenciler tercih edilmiştir.

Tablo 1: Demografik Değişkenlerle İlgili Bulgular

Değişken	Grup	f
Cinsiyet	Erkek	7
	Kadın	13
Lisansüstü Seviyeler	Yüksek lisans	11
	Doktora	9
Yaş Aralıkları	18-25	6
	26-35	12
	36-45	1
	46 ve üzeri	1
Toplam		20

Veri Toplama Aracı

Yapay zekâ ve eğitim süreçlerini temel alan bu araştırmanın verileri, yarı yapılandırılmış görüşme formu tekniğiyle elde edilmiştir. Görüşme formu Google Forms aracılığıyla oluşturularak çevrim içi uygulanmıştır. Dikkatli bir şekilde yürütüldüğünde, çevrimiçi anketler, hedeflenen örneklerden belirli sorular hakkında hızlı bir şekilde büyük miktarda veri elde etmek için yararlı araçlar olabilir. Araştırmacılar tarafından bu tekniğe uygun olarak hazırlanan görüşme formu soruları, eğitim teknolojileri konusunda akademik çalışmaları olan 1 akademisyene danışılarak belirlenmiştir. Anlaşılabilirliğinin incelenmesi adına Türkçe eğitimi alanındaki 1 uzmana danışılmış ardından da 1 ölçme değerlendirme uzmanından da destek alınarak önceden hazırlanmıştır. Hazırlanan sorular, araştırmacı tarafından belli bir plan dâhilinde çalışma grubu üyelerine yöneltilmiştir. Bu çalışma için kullanılan görüşme formu ile ilgili alan taraması yapılmış, yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanarak uygun görülen katılımcılarla ön uygulama yapıldıktan sonra gerek görülen düzeltmeler yapılmıştır. Bu hazırlık çalışmalarının ardından yarı yapılandırılmış görüşme formu aynı alan uzmanlarına yeniden incelendikten sonra uygulamaya hazır hâle getirilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışma grubunu oluşturan katılımcılarla afet bölgesi şartlarında çevrim içi iletişim araçları aracılığıyla görüşülmüş ve benzer yöntemle formlar uygulanmıştır. Veri toplama süreci 2023 yılı Haziran ve Ağustos ayları arasındaki süreçte gerçekleştirilmiştir. Her bir katılımcı ile ortalama 60 ile 90 dakika arasında süren görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler Meet uygulaması aracılığıyla sağlanmış, görüşmeciler aynı süreçte Google Forms üzerinden yanıtlarını göndermiş, Meet uygulaması üzerinden gerçekleşen görüşmelerde ise her görüşmeci için ayrıca görüşme notları alınmıştır. Görüşme formları yorumlanırken içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi yöntemi, iletişim içeriğinin bilimsel olarak incelenmesi olarak tanımlanmaktadır. Mesajların içerdiği anlamlar, bağlamlar ve niyetlerden hareketle içeriğin incelenmesi olarak da tanımlanabilir. (Prasad, 2008). Bir başka tanıma göre, görsel ve sözlü veriler gibi çeşitli içerikleri analiz etmeye yönelik bir yöntemdir. İçerik analizi, mevcut durumları daha iyi analiz etmek ve yorumlamak için fenomen veya olayların tanımlanmış kategorilere indirgenmesini sağlar (Harwood ve Garry, 2003). İçerik analizini gerçekleştirmek için form aracılığıyla elde edilen veriler önce dışa aktararak NVivo 14 nitel veri analiz programı aracılığıyla işlenmiş ve yorumlanmıştır. Elde edilen veriler özelliklerine göre sınıflandırılmış, frekansları ile beraber tablolandırılmıştır. Her bir katılımcı K kodu ve sırası ile kodlanmıştır (Örnek: K1, K2, K3 vb.).

Etik Kurul Beyanı

Kurul Adı: İnönü Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu
Karar Tarihi: 14.12.2023
Karar Sayısı: 20

BULGULAR

Katılımcılardan elde edilen veriler incelendiğinde çeşitli sonuçlara erişilmiştir. Erişilen sonuçlar temalaştırılarak aşağıda sırasıyla belirtilmiştir.

Birinci Alt Amaca Yönelik Bulgular

Araştırmaya dâhil olan katılımcılara yarı yapılandırılmış görüşme forumundaki “*Yapay zekâ kavramı hakkında ne düşünüyorsunuz?*” sorusu yöneltilmiş ve katılımcılardan elde edilen veriler temalaştırılarak Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Yapay Zekâ Kavramına İlişkin Görüşler

Tema: Yapay Zekâyâ İlişkin Görüşler	f
Olumlu Görüşler	
İnsan hayatını kolaylaştıran yazılımlar	4
Geleceğin teknolojisi	3
Bilgisayarlar tarafından kontrol edilen makineler	3
İnsanlığın dönüm noktası	2
Özgün fikirler geliştirebilen araçlar	1
Kendini yenileyebilen bilgisayar teknolojisi	1
İnsan zihninin yansımaları	1
Olumsuz Görüşler	
İnsanlık için tehdit	4
İnsan beyninin yetkinliklerine ulaşamamış zekâ türü	1
Toplam	20

Tablo 2 incelendiğinde lisansüstü eğitimini sürdüren öğrencilerin yapay zekâ kavramına ilişkin birbirinden ayrılan iki temel yöneliminin olduğu görülmüştür. Katılımcıların önemli bir kısmı (f=4) yapay zekâyı insan hayatını kolaylaştıran bir araç olarak algılamakta bir başka katılımcı grubu ise yapay zekâyı insanlığı tehdit eden bir araç olarak görmektedir. Bu durum yapay zekâ ile ilgili karmaşanın bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Ancak tablonun geneline bakıldığında büyük çoğunluğun yapay zekâ ile ilgili farklı boyutlarda olsa da olumlu görüş ifade ettiği söylenebilir.

Tablo 2’de “*Yapay zekâ kavramı hakkında ne düşünüyorsunuz?*” şeklindeki sorunun yanıtlarına ilişkin çalışma grubundan elde edilen alıntılar şu şekilde örneklendirilebilir:

İnsanların işlerini kolaylaştırdığını ifade eden bir katılımcı düşüncelerini şu şekilde belirtmiştir: “*Kavram olarak ikinci dünya savaşı yıllarına kadar dayansa da özellikle son yıllarda her alanda kullanılan önemli bir gelişme. İnsan beyninin ulaşamadığı ya da düşünemediği bir konuya daha özgün fikirler geliştirmek için kullanılabilir. İnsanların işlerini daha da kolaylaştırdığı için de sıklıkla tercih edilebilir*” (K2).

Bir katılımcı yapay zekâyı insan zekasının bir ürünü, taklidi olarak tanımlamış aynı zamanda kendini yenileme yeteğinde değinmiştir:

“*Kendini yenileyebilen bir zekâ olarak da tanımlanabilir ya da o aşamaya gelmiş bir kavram. İnsan zekasının bir ürünü ve taklidi olarak ahlaki ve etik alanlarda sorunları da içeren özünde olmayan ancak çevreden gelen uyarılar ve yüklemeler içeren bir teknoloji ürünü olarak tanımlanabilir*” (K4).

Yapay zekâyâ yönelik hem olumlu hem olumsuz görüşlere sahip bir katılımcıya ait ifadeler aşağıdaki gibidir:

“*İnsanlık tarihinde milat olarak nitelendirilebileceğimiz bir gelişme olarak görüyorum. Faydalı yanlarının yanında insanlığın başına sorunlar açabilecek bir gelişme olacağını düşünüyorum*” (K7).

İkinci Alt Amaca Yönelik Bulgular

Araştırmaya dâhil olan katılımcılara yarı yapılandırılmış görüşme forumundaki ikinci soru olan “*Yapay zekânın geleceği ile ilgili kaygısız tartışmalar hakkında ne düşünüyorsunuz? Neden?*” sorusu yöneltilmiş ve katılımcılardan elde edilen veriler temalaştırılarak Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3: Yapay Zekânın Geleceğine ile İlgili Kaygısal Görüşler

Tema: Yapay zekâ hakkındaki kaygılar	f
Etik ilkeleri ihlal edebilir	6
Mahremiyet problemleri doğabilir	4
İnsan ilişkilerinin yerini tutmakta zorlanabilir	3
İnsanları tembelleştirerek zekâ geriliğine sebep olabilir	3
İnsan işgücüne olan talebi düşürebilir	3
Manipüle edilebilir	3
İnsanlardan daha yetenekli hale gelebilir	2
Kendi kendini yok edebilir	1
Kaygılar abartılmaktadır	1
Toplam	26

Tablo 3 incelendiğinde çalışma grubunun yapay zekânın geleceğine ilişkin kaygılarını çeşitli şekillerde ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların önemli bir kısmı (f=6) yapay zekânın etik ilkeleri ihlal edebileceğine yönelik görüş ifade etmiştir. Bu durum literatür taramasında da çeşitli araştırmalarda sıklıkla dile getirilmektedir. Katılımcılar veri gizliliği ve çeşitli mahremiyet problemlerinin doğabileceği konusunda da görüşlerini ifade etmektedir. Dikkat çekici bir diğer görüş ise yapay zekânın gelecekte insan iş gücüne olan talebi düşürebileceği ve bunun da başka problemlere yol açabileceği endişesidir.

Tablo 3'te ‘‘Yapay zekânın geleceği ile ilgili kaygısal tartışmalar hakkında ne düşünüyorsunuz? Neden?’’ şeklindeki sorunun yanıtlarına ilişkin çalışma grubundan elde edilen alıntılar şu şekilde örneklendirilebilir:

Mevcut kaygıların abartıldığını ifade eden bir katılımcının görüşleri şu şekildedir:

‘‘Fazla abartılıyor. İnsanlar felaket derecede kaygı içerisinde. Teknolojinin ilerlemesi kaçınılmaz bir gerçeklik. Bir duruma göz kapatmak ve bunu kabullenmemek o durumun gerçekleşmesini değiştirmez. Yağmurlu olacağı tahmin edilen bir gün için şemsiye almamakta direktmek yalnızca şahsa zarar verecek bir eylemdir. Yapay zekâ günümüzde ve ilerisi için ciddi anlamda yenilikler getirecektir. Önemli olan insanoğlunun olacak olan bu değişikliğe direnç göstermesinden ziyade değişimi lehine ve kontrollü biçimde yönetmeye çalışmasıdır’’ (K1).

Bir katılımcının yapay zekânın insan iş gücüne olan talebi düşürebileceği ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

‘‘Haklı buluyorum. Doğru insanların kontrolünde olmazsa kötü amaçlar uğruna kullanılabilir. Öncelikle hizmet sektöründeki birçok alanda insanı işinden edebilir. Ayrıca üretkenliği engelleyerek insanları tembelliği alıştırabilir’’ (K8).

Yapay zekânın insan ilişkilerinin yerini tutamayacağını ifade eden bir katılımcının görüşleri şu şekildedir:

‘‘Tartışmaların doğal olduğunu düşünüyorum. Çünkü duygusu olmayan bir robotun insan ilişkilerinin yerini tutamayacağını düşünüyorum’’ (K13).

Üçüncü Alt Amaca Yönelik Bulgular

Araştırmaya dâhil olan katılımcılara yarı yapılandırılmış görüşme forumundaki ‘‘Yapay zekânın eğitimdeki rolü hakkında ne düşünüyorsunuz? Neden?’’ sorusu yöneltmiş ve katılımcılardan elde edilen veriler temalaştırılarak Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Yapay Zekânın Eğitimdeki Rolü ile İlgili Görüşler

Tema: Yapay zekânın eğitimdeki rolü	f
Olumlu Görüşler	
Eğitim öğretim süreçlerini olumlu etkiler	13
Öğrenmenin bireyselleştirilmesini kolaylaştırabilir	4
Öğretmenin iş yükünü hafifletir	3

Olumsuz Görüşler	
Öğretmenin yerini tutamayabilir	2
Öğrencileri tembelleştirebilir	2
Öğretmenlik mesleğinin geleceğini tehlikeye atabilir	1
Toplam	25

Tablo 4'e bakıldığında katılımcıların yapay zekânın eğitimdeki rolüne ilişkin genel olarak (f=13) olumlu görüşlere sahip olduğu söylenebilir. Katılımcılar yapay zekânın özellikle öğrenmenin bireyselleştirilmesine önemli katkılar yapabileceğini ifade etmiştir. Yapay zekânın öğretmenin iş yükünü hafifletmesi konusunda da katkısının olacağı katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Bir grup katılımcı ise yapay zekânın öğretmenin yerini tutamayacağını, öğrencileri tembelleştireceğini ve öğretmenlik mesleğinin geleceğini tehlikeye atabileceğini ifade etmiştir.

Tablo 4'te "Yapay zekânın eğitimdeki rolü hakkında ne düşünüyorsunuz? Neden?" şeklindeki sorunun yanıtlarına ilişkin çalışma grubundan elde edilen alıntılar şu şekilde örneklendirilebilir:

Yapay zekânın eğitim öğretim süreçlerini olumlu etkileyebileceği ancak öğrencileri de tembelleştirebileceğini ifade eden bir katılımcının görüşleri şu şekildedir:

"Özellikle akademik çalışmalar ve ödevler konusunda fazla kolaylık sağlayacağını biraz da öğrencileri rahata alıştırıp tembelleştireceğini düşünüyorum" (K12).

Yapay zekânın eğitim öğretim süreçlerini olumlu etkileyeceği konusunda görüş belirten bir katılımcının görüşleri şu şekildedir:

"Eğitimdeki kullanımı elbette ilgi çekici ve yeni bir teknoloji olması sebebiyle şu an için olumlu olabilir. Tabi ilerleyen zamanlarda suistimale açık hale gelebilir" (K11).

Yapay zekânın öğretmenin iş yükünü azaltacağını ifade eden bir katılımcının görüşleri şu şekildedir:

"Önemli bir görev görebilir. Özellikle evrak ve belge işlerinden eğitimi kurtarabilir" (K15).

Dördüncü Alt Amaca Yönelik Bulgular

Araştırmaya dâhil olan katılımcılara yarı yapılandırılmış görüşme forumundaki "Yapay zekâ uygulamaları öğretmenin iş yükünü olumlu ya da olumsuz etkileyeceğini düşünüyor musunuz? Neden?" sorusu yöneltilmiş ve katılımcılardan elde edilen veriler Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5: Yapay Zekânın Öğretmenin İş Yüküne Etkisi Hakkındaki Görüşler

Tema: Yapay zekânın öğretmenin iş yüküne etkisi	f
Olumlu etkileyeceğini düşünüyorum	15
Olumsuz etkileyeceğini düşünüyorum	5
Öğretmenin yerine kullanılabilir	3
Ders materyali hazırlama işleri azalabilir	3
Dersin işleniş sürecini kolaylaştırır	2
Öğretmene kişisel gelişimi için daha fazla vakit kalır	1
Öğretmenlerin profesyonel gelişimlerini destekler	1
Toplam	30

Çalışma grubu yapay zekânın öğretmenin iş yüküne etkisi ile ilgili büyük oranda (f=15) olumlu görüş belirtmiştir. Olumlu görüş belirten katılımcılar daha çok materyal hazırlama konusunda öğretmene destek olacağı konusunda görüş belirtmiştir. Yine yapay zekâ uygulamaları aracılığıyla öğretmenlerin kişisel ve profesyonel gelişimlerini destekleyebileceği de bu doğrultuda ifade edilen görüşlerdendir. Bir kısım katılımcı ise yapay zekânın öğretmenin iş yükünü olumsuz etkileyeceğini belirterek dolaylı olarak da olsa öğretmenin yerini tutmasının öğretmene ve bu mesleğe olumsuz etkilerinin olacağını belirtmiştir.

Tablo 5'te "Yapay zekâ uygulamaları öğretmenin iş yükünü olumlu ya da olumsuz etkileyeceğini düşünüyor musunuz? Neden?" şeklindeki sorunun yanıtlarına ilişkin çalışma grubundan elde edilen alıntılar şu şekilde örneklendirilebilir:

Yapay zekâ uygulamalarının öğretmenlerin iş yükünü arttırdığını ifade eden bir katılımcının görüşleri şu şekildedir:

“Yapay zekâ içerikleri hazırlamak bakımından iş yükünü arttırabilir. Ancak hazırlanan içeriklerin öğretmen tarafından yeterli düzeye geldiğine inanılırsa ondan sonra var olan içerikler kullanılır, tekrara dönüşür, öğretmenin yükünü hafifletir” (K3).

Yapay zekâ uygulamalarının öğretmenlerin iş yükünü azalatacağını ifade eden bir katılımcının görüşleri şu şekildedir:

“Kısa vadede öğretmenin iş yükünü azalttığını düşünüyorum. Ancak yapay zekâ uygulamalarının ileride bazı alanlardaki öğretmenlerin de işinden edebileceğini öngörüyorum” (K12).

Yapay zekâ uygulamalarının öğretmenlerin iş yükünü hem olumlu hem de olumsuz etkileyeceğini ifade eden bir katılımcının görüşleri şu şekildedir:

“Hem olumlu hem de olumsuz yönde etkiler. Olumlu olarak dersin işleyişini kolaylaştırmaya yardımcı olur. Olumsuz olarak da öğrencilerin sürekli hazır bir anlatıcıya alışmasına neden olur” (K10).

Beşinci Alt Amaca Yönelik Bulgular

Araştırmaya dâhil olan katılımcılara yarı yapılandırılmış görüşme forumundaki *“Sosyal bilgiler dersi ve yapay zekâ uygulamalarını bir arada düşündüğünüzde bu ders için yapay zekânın ne gibi katkıları olabilir?”* sorusu yöneltilmiş ve katılımcılardan elde edilen veriler temalaştırılarak Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6: Yapay Zekânın Sosyal Bilgiler Dersine Katkıları Hakkındaki Görüşler

Tema: Yapay zekânın sosyal bilgiler dersine katkıları	f
Olumlu Görüşler	
Disiplinler arası bağ kurmayı kolaylaştırabilir	6
Dersin görselleştirilmesine olumlu katkı sağlayabilir	5
Soyut kavramların öğrenimini kolaylaştırabilir	4
Öğrencilerin derse aktif katılımını arttırabilir	3
Sanal müzelerin ve alanların etkili kullanılmasını kolaylaştırır	3
Olumsuz Görüşler	
Herhangi bir katkısı olmaz	1
Toplam	22

Tablo 6 incelendiğinde, katılımcıların daha çok (f=6) yapay zekâ ile sosyal bilgiler dersinde disiplinler arası bağlantıların daha kolay kurulabileceği konusunda görüş bildirdikleri görülebilir. Sosyal bilgiler dersinin birçok bilim dalını bir araya getiren bir ders olduğu düşünülürse bu konuda ortak bir zeminde buluşulması önemli sayılabilir. Katılımcıların yine önemli bir kısmı ise dersin görselleştirilmesi konusunda yapay zekâdan faydalanılabileceğini ifade etmiştir. Sanal müzelerin daha etkili kullanılması, öğrencinin derse aktif katılımının sağlanması konusunda da görüşler belirtilmiştir. Bir katılımcı ise yapay zekânın sosyal bilgiler dersinde herhangi bir katkısının olmayacağını belirtmiştir.

Tablo 6’da *“Sosyal Bilgiler dersi ve yapay zekâ uygulamalarını bir arada düşündüğünüzde bu ders için yapay zekânın ne gibi katkıları olabilir?”* şeklindeki sorunun yanıtına ilişkin çalışma grubundan elde edilen alıntılar şu şekilde örneklendirilebilir:

Yapay zekâ uygulamalarının dersin somutlaştırılması, görselleştirilmesi konusunda katkıları olur diyen bir katılımcının görüşleri şu şekildedir:

“Her alanda olacağı gibi Sosyal Bilgiler eğitiminde de tercih edilebilir. Özellikle öğretmenlik tecrübesi için sınıf simülasyonları oluşturulabilir. Sosyal Bilgilerde var olan daha soyut kavramların öğretilmesi kolaylaştırılabilir. Materyal hazırlarken daha özgün ve dikkat çekici içerikler hazırlanabilir” (K1).

Yapay zekânın dersin görselleştirilmesine yönelik katkılarının olacağına dair görüşleri olan bir katılımcının ifadeleri şu şekildedir:

“Eğitim anlamında yaşanan katkıların Sosyal Bilgiler eğitimine de yansıtacağını düşünüyorum. Görsel materyallerin yoğunlukta kullanıldığı Coğrafya ve Tarih disiplinlerinde daha çok yararlanılabilir” (K6).

Yapay zekânın dersin somutlaştırılmasına yönelik katkılarının olacağını, müze eğitimi ve görselleştirme konusunda destek vereceğini belirten bir katılımcının görüşleri şu şekildedir: “Yapay zekâ kişileri, eşyaları, mekanları ve zamanı görsel işitsel vs yansıtarak dersin somutlaştırılarak öğrenilmesine katkı sağlar” (K14).

Altıncı Alt Amaca Yönelik Bulgular

Araştırmaya dâhil olan katılımcılara yarı yapılandırılmış görüşme forumundaki “Sosyal bilgiler dersi içeriği düşünüldüğünde yapay zekâdan daha çok hangi konularda yararlanılabilir?” sorusu yöneltilmiş ve katılımcılardan elde edilen veriler temalaştırılarak Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7: Yapay Zekâdan Sosyal Bilgiler Dersinde Hangi Konularda Yararlanılabileceği Hakkındaki Görüşler

Tema: Yapay zekâdan sosyal bilgiler dersine katkıları	f
Coğrafya bilimi ile ilgili konularda faydalı olur	8
Tarih bilimi ile ilgili konularda faydalı olur	6
Bilim, teknoloji ve kültürel miras konularında faydalı olur	3
Değerler eğitimi ile ilgili konularda faydalı olur	2
Neden sonuç ilişkilerini kavramada faydalı olur	1
Vatandaşlık bilgisi konularının öğretiminde faydalı olur	1
Müze eğitimi için faydalı olur	1
Toplam	22

Yapay zekâdan sosyal bilgiler dersinde daha çok coğrafya konularında yararlanılabileceği katılımcılar tarafından daha çok (f=8) ifade edilen görüştür. Grafik ve veri analizlerinin coğrafya konularında daha çok kullanılması bu ifadelerin nedeni olabilir. Tarihi konularda da yapay zekâdan faydalanılabileceği katılımcılar tarafından sıklıkla ifade edilmiştir.

Tablo 7’de “Sosyal Bilgiler dersi içeriği düşünüldüğünde yapay zekâdan daha çok hangi konularda yararlanılabilir?” şeklindeki sorunun yanıtlarına ilişkin çalışma grubundan elde edilen alıntılar şu şekilde örneklendirilebilir:

Yapay zekâ uygulamalarının Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık konularında etkili olacağını belirten bir katılımcının ifadeleri şu şekildedir:

“Bir konu sınırlaması yapmanın uygun olmadığını düşünüyorum. Örnek vermek gerekirse tarihle ilgili konularda bir tarihi şahsiyetin hayatı ile ilgili araştırma yapılabilir. Coğrafyada ülkemizin doğal yaşamını anlatan sunumlar yapılabilir. Vatandaşlık konularına ilişkin olarak seçimlerin sandık başına gidilmeden, uzaktan ve sorunsuz bir şekilde yapılması sağlanabilir” (K2).

Yapay zekâ uygulamalarının kültürel mirasın aktarılmasında yararı olacağı konusunda görüşlerini ifade eden bir katılımcının ifadeleri şu şekildedir:

“Kesinlikle kültürel mirası aktarma konusunda çok yararı olacağını düşünüyorum” (K11).

Yapay zekâ uygulamalarının Müze eğitimi konusunda faydalı olacağını belirten bir katılımcının ifadeleri şu şekildedir:

“Müze eğitimi konusunda katkı sağlayabilir” (K16).

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sosyal bilgiler öğretmenleri yapay zekâ teknolojileri aracılığıyla; veri toplamaya, öğrenme ilerlemesini arttırmaya ve yeni stratejiler geliştirmeye yardımcı olan akıllı sistemlerden yararlanabilirler. Öğrenciler, öğrenme çıktılarını ilerletmek için akıllı asistanlardan ve eş zamanlı olmayan öğrenmeden yararlanabilirler (Hwang vd., 2020). Yapay zekâ uygulamalarının günümüz dünyasına ve eğitim sistemine etkileri düşünüldüğünde, 21. yüzyıl vatandaşlarının yetiştirilmesinde önemli etkilerinin

olduğu sosyal bilgiler dersinin bundan uzak kalmaması gerektiği ifade edilebilir (Karakuş, 2023). Alanyazın incelendiğinde sosyal bilgiler eğitimi ve yapay zekâyı bağdaştıran yeterince çalışmaya rastlanmamıştır. Yetişen ve Rappaport (2023) ve Karakuş'un (2023) yapay zekâ ve sosyal bilgiler eğitimi hakkında benzer çalışmalarının olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın aslında temel inceleme konusu olan yapay zekâ kavramıyla ilgili algılar katılımcılar tarafından çeşitli şekillerde ifade edilmiştir. Çalışma grubunun önemli bir bölümü yapay zekâ hakkında olumlu fikirlere sahipken bir grup katılımcı ise haklı sayılabilecek endişelerini de belirtmiştir. Araştırmaya dâhil olan katılımcılar, yapay zekâ kavramı ile ilgili aslında kritik bir konuda ayrılmıştır.

Katılımcıların önemli bir kısmı, yapay zekânın insan hayatını daha da kolaylaştıracağını ifade etmesine karşın bir grup katılımcı ise yapay zekâyı insanlık için tehdit olarak görmesi, bu kritik ayrımın çarpıcı bir örneğidir. Bu durum, yapay zekâ konusunda insanların önemli endişelere sahip olduğunu açıkça göstermektedir. Çam ve diğerlerinin (2021) öğretmen adaylarının yapay zekâ teknolojileri ile ilgili farkındalıklarının belirlenmesi hakkında yaptıkları çalışmada elde ettikleri "*Öğretmen adayları, yapay zekâ kullanımının en önemli dezavantajı olarak bu teknolojilerin kullanımının insanlığa ya da topluma zarar verebileceği*" sonucu da bu araştırmadan elde edilen sonuçlarla benzerlik göstermektedir. Katılımcılar; yapay zekâyı insanlığın dönüm noktası, geleceğin teknolojisi, insan beyninin yetkinliklerini ulaşılamaz zekâ türü olarak da tanımlamıştır. Görüldüğü üzere yapay zekâ hakkında birbirinin karşıtı, benzeri veya birbirini destekleyen birçok algı ortaya çıkmıştır. Bu durumdan kavramla ilgili henüz net bir görüşün oluşmadığı, olumlu ve olumsuz görüşlerin bir arada ifade edildiği anlaşılabilir.

Katılımcılar, yapay zekânın geleceği ile ilgili kaygılarında ve yapay zekâ ile ilgili süregelen tartışmalar ile ilgili görüşlerinde de ayrılmıştır. Katılımcıların görüşme formuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde, büyük bir kısmının yapay zekâ ile ilgili en önemli kaygısının etik ilkelerin ve mahremiyetin ihlalleri ile ilgili olduğu anlaşılabilir. Çeşitli araştırmalarda yapay zekâ uygulamalarının kişisel verileri ihlal edebileceği, adil kararlar veremeyeceği sonuçlarına ulaşılmıştır (Dilek, 2019; Remian, 2019). Zeide (2019) *Yükseköğretimde yapay zekâ: uygulamalar, vaatler, tehlikeler ve etik sorular* adlı çalışmada, yapay zekâ tarafından takip edilen bir üniversite kampüsünde herhangi bir öğrencinin; hangi zamanda derste, kafeteryada, spor salonunda, kütüphanede vb. yerlerde olduğunun sistematik bir şekilde takip edilmesinin çeşitli problemler doğurabileceği ifade edilmiştir. Bu durumun öğrencinin özerkliğini ve mahremiyetini ihlal edebileceği ve ortaya yeni problemler çıkarabileceği araştırmada ifade edilmektedir. Yapay zekâ ile ilgili olarak insan iş gücüne olan talebi düşürebileceği, yapay zekânın manipüle edilebileceği ve insanlardan daha yetenekli bir hale geldiğinde bunun insanlar için daha büyük bir problem olacağına ilişkin görüşler de katılımcılar tarafından sıklıkla ifade edilmiştir. Taşçı ve Çelebi'nin (2020) yaptıkları çalışmada yapay zekânın yükseköğretimde yaygınlaşması ile ortaya çıkan "öğretim üyelerinin tamamen veya kısmen" üniversitelerde çalışmalarının azaltılacağına ilişkin endişeleri bu araştırmadan elde edilen sonuçlarla örtüşmektedir.

Katılımcıların yapay zekânın eğitimdeki rolü hakkında genel olarak olumlu algılarının olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapay zekânın bireyselleştirilmiş öğretim konusunda önemli avantajlar sağlayabileceği, materyal desteği ve öğretmenin iş yükünü hafifletmesi konusunda görüşler sıklıkla belirtilmiştir. Holmes ve diğerleri (2023) yapay zekânın çocukluktan yaşlılığa kadar olan süreçte bireysel öğrenmeyi önemli ölçüde destekleyebileceğini ifade etmektedir. Yapay zekâ uygulamalarının öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarını ve gelişimlerini daha iyi takip edebileceği başka araştırmalarda da belirtilmiştir (Crompton ve Burke, 2023; Murray, 2023). Bir öğretmen, çeşitli kaynaklardan toplanan çok sayıda öğrenci verisinden yararlanarak kendi uygulamalarını ve pedagojisini geliştirebilir. Toplanan verileri analiz eden bir öğretmen, belirli bir kavrama odaklanarak ve öğrenerek kendini geliştirebilir. Ayrıca yapay zekâ uygulamalarının öğretime sunacağı eğitim içeriği etkinliklerin kalitesi ile öğretim ve değerlendirme süreçleri hakkında daha iyi bilgi sağlayabilir, bunların sürekli olarak geliştirilmesini sağlayabilir (Bhatnagar, 2020). Araştırmaya katılan katılımcılar, yapay zekânın öğrencileri tembelleştirebileceğini, yapay zekânın öğretmenin yerini tutamayacağını ve öğretmenlik mesleğinin geleceğini tehlikeye atacağını da ifade etmişlerdir.

Çalışma grubu yapay zekânın öğretmenin iş yüküne katkısı konusunda büyük oranda olumlu görüşler belirtmiştir. Yapay zekâ uygulamalarından destek alındığında öğretmenin kişisel gelişimi için daha fazla süresinin kalacağı, öğretmenin ders materyali hazırlamak için fazladan zaman harcamayacağı gibi görüşler katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Bhatnagar (2020) yaptığı araştırmada yapay zekânın, öğrenci performansının değerlendirmesini kolayca yaparak öğretmenlere yardımcı olacağını

belirtmiştir. Böylece, öğretmenlerin mesleki gelişimleri için kullanabileceği ilave zamanları olacaktır. Bir grup katılımcı ise yapay zekânın öğretmenlerin iş yükünü hafifletmesinin aksine öğretmenlerin yerine kullanılmasıyla beraber öğretmenlik mesleğinin olumsuz etkileneceğini ifade etmiştir.

Katılımcılar sosyal bilgiler dersine yapay zekânın katkıları hakkında çeşitli görüşler belirtmiştir. Disiplinler arası bir ders olması nedeniyle yapay zekâdan önemli ölçüde yararlanılabileceği, dersin görselleştirilmesi konusunda yararlanılabileceği, sanal müzelerin ve alanların daha etkili gösterilebileceği katılımcıların sıklıkla ifade ettiği görüşler arasındadır. Coğrafi bilgi sistemleri, sanal müzeler, artırılmış gerçeklik uygulamaları ve sanal turlar gibi pek çok eğitim teknolojisinin, uzun yıllardır Sosyal Bilgiler eğitimine hizmet eden bir araç olarak kullanıldığı Yetişensoy (2022) tarafından da ifade edilmiştir. Yetişensoy (2022) yaptığı araştırmada yapay zekânın sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin ilgisini çeken bir kavram olduğunu vurgulamış, *SosyalciBot* adlı yapay zekâ uygulamasının öğrenciler tarafından ilgiyle karşılandığını ifade etmiştir.

Çalışma grubunun görüşme formlarına verdiği yanıtlar incelendiğinde yapay zekânın sosyal bilgiler dersinde daha çok coğrafya ile ilgili konularda yarar sağlayacağı anlaşılmaktadır. Zhou (2023) yapay zekâ ve makine öğreniminin fiziki ve beşerî coğrafya alanında önemli katkıların olduğunu ifade etmektedir. Tarih bilimi ve vatandaşlık konuları da katılımcılar tarafından yapay zekâdan faydalanılacak alanlar olarak ifade edilmiştir.

Bu sonuçlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde sosyal bilgiler alanında lisansüstü öğrenimlerini sürdüren öğrencilerin yapay zekâ kavramına bakış açıları farklı boyutları ile dikkat çekmiştir. Katılımcılar yapay zekâyı hem olağanüstü bir tehdit hem de kurtarıcı olarak görmektedir. Eğitim öğretim süreçlerinde genel olarak faydalı olacağı görüşü hâkim olsa da haklı sayılabilecek endişeler de katılımcılar tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. Katılımcıların birbirleriyle tamamen zıt yönlerde düşünceler belirtmiş olmalarının nedeni henüz bu kavramın pratikteki sonuçlarının net bir şekilde öngörülmemesi veya tecrübe edilmemesi olabilir.

Öneriler

- Sosyal bilgiler eğitimi programlarında yapay zekâ felsefesi hakkında temel bilgilerin edinileceği dersler verilmesi faydalı olabilir.
- Yapay zekâ uygulamaları ile çalışılacak proje ve süreçler daha sıklıkla yürütülmesi faydalı olabilir.
- Sosyal bilgiler alanında yapay zekâ ile ilgili çalışmaların çok az olması sebebiyle bu çalışmalar için araştırmacılar yönlendirilebilir.
- Yapay zekâ etiği hakkında yapılan ulusal ve uluslararası çalışmalar sıklıkla gündeme getirilebilir.
- Sosyal bilgiler eğitimi programlarında yapay zeka entegrasyonu sağlanabilecek ders içerikleri oluşturulabilir.

Yazarlık Katkısı

Bu araştırmanın yazarlık katkısı birinci yazar için %40, ikinci yazar için %30, üçüncü yazar için %40'tır.

Etik Kurul Beyanı

Kurul Adı: İnönü Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Karar Tarihi: 14.12.2023

Karar Sayısı: 20

KAYNAKÇA

- Adıguzel, T., Kaya, M. H. & Cansu, F. K. (2023). Revolutionizing Education With AI: Exploring the Transformative Potential of Chatgpt. *Contemporary Educational Technology*, 15(3), ep429.
- Alpaydın, E. (2013). *Yapay Öğrenme*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Aşık F., Yıldız, A., Kılınç, S., Aytakin, N., Adalı, R. & Kurnaz, K. (2023). Yapay Zekânın Eğitime Etkileri. *International Journal of Social Humanities Siences Research*, 10(98), 2100-2107.
- Ball, H. L. (2019). Conducting Online Surveys. *Journal of Human Lactation*, 35(3), 413-417.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.

- Bhatnagar, H. (2020). Artificial Intelligence-A New Horizon in Indian Higher Education. *Journal of Learning and Teaching in Digital Age*, 5(2), 30-34.
- Brooks, R. A. (1991). Intelligence Without Representation. *Artificial intelligence*, 47(1-3), 139-159.
- Chen, L., Chen, P. & Lin, Z. (2020). Artificial Intelligence in Education: A Review. *IEEE Access*, 8(8), 75264-75278.
- Crompton, H. & Burke, D. (2023). Artificial Intelligence in Higher Education: the State of the Field. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 20(1), 1-22.
- Çam, M. B., Çelik, N. C., Turan Güntepe, E. & Durukan, Ü. G. (2021). Öğretmen Adaylarının Yapay Zekâ Teknolojileri ile İlgili Farkındalıklarının Belirlenmesi. *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(48), 263-285.
- Çetin, M. & Aktaş, A. (2021). Yapay Zekâ ve Eğitimde Gelecek Senaryoları. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(Eğitim Bilimleri Özel Sayısı), 4225-4268.
- Du Boulay, B. (2022). Artificial Intelligence in Education and Ethics. In *Handbook of Open, Distance and Digital Education* (pp. 1-16). Singapore: Springer Nature Singapore.
- Güzey, C., Çakır, O., Athar, M. H. & Yurdaöz, E. (2023). Eğitimde Yapay Zekâ Üzerine Gerçekleştirilmiş Araştırmalardaki Eğilimlerin İncelenmesi. *Bilgi ve İletişim Teknolojileri Dergisi*, 5(1), 67-78.
- Harwood, T. G. & Garry, T. (2003). An Overview of Content Analysis. *The marketing review*, 3(4), 479-498.
- Holmes, W., Bialik, M. & Fadel, C. (2023). Artificial Intelligence in Education. *Globethics Publications*.
- Huang, J., Saleh, S. & Liu, Y. (2021). A Review on Artificial Intelligence in Education. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 10(206).
- Hwang, G. J., Xie, H., Wah, B. W. & Gašević, D. (2020). Vision, Challenges, Roles and Research Issues of Artificial Intelligence in Education. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 1, 100001
- Irfan, M., Murray, L. I. A. M. & Ali, S. (2023). Insights into Student Perceptions: Investigating Artificial Intelligence (AI) Tool Usability in Irish Higher Education at the University of Limerick. *Global Digital and Print Media Review*, 6, 48-63.
- Karakuş, A. (2023). Social Studies and Artificial Intelligence. *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 8(24), 3079-3102.
- Kengam, J. (2020). Artificial Intelligence in Education. *Research Gate*, 18, 1-4.
- Kocoglu, E. (2021). The Effect of Digital Learning Environments on the Learning Teaching Process. *The Eurasia Proceedings of Educational and Social Sciences*, 20, 96-100.
- Korkmaz, M. S. & Polat, S. (2023, August). Yapay Zekânın Eğitimdeki Etkisinin İncelenmesi Üzerine Bir Alan Araştırması. In *International Conference on Recent and Innovative Results in Engineering and Technology* (pp. 49-54).
- Limna, P., Jakwatanatham, S., Siripipattanakul, S., Kaewpuang, P. & Sriboonruang, P. (2022). A Review of Artificial Intelligence (AI) in Education During the Digital Era. *Advance Knowledge for Executives*, 1(1), 1-9.
- Nguyen, A., Ngo, H. N., Hong, Y., Dang, B. & Nguyen, B. P. T. (2023). Ethical Principles for Artificial Intelligence in Education. *Education and Information Technologies*, 28(4), 4221-4241.
- Öztürk Dilek, G. (2019), Yapay Zekânın Etik Gerçekliği, *AUSBD*, 2(4), 47-59
- Polkinghorne, D. (1989). Phenomenological Research Methods. In R. Valle ve S. Halling (Eds.), *Existential phenomenological perspectives in psychology: Exploring the Breadth of Human Experience* (pp. 41– 60). New York: NY Plenum.
- Prasad, B. D. (2008). Content Analysis. *Research Methods for Social Work*, 5, 1-20.
- Remian, D. (2019). Augmenting Education: Ethical Considerations for Incorporating Artificial Intelligence in Education. *Instructional Design Capstones Collection*, 52.
- Rodney A. B. (1991). Intelligence Without Representation. *Artificial Intelligence*, 47(1-3), 139-159.
- Taşçı, G. & Çelebi, M. (2020). Eğitimde Yeni Bir Paradigma: Yükseköğretimde Yapay Zekâ. *OPUS– Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(29), 2346-2370.
- Turing, A. M. (1950). Computing Machinery and Intelligence. *Mind*, LIX, 236, 433.
- Uçar, S. (2023). Eğitimde Yapay Zekâ Dönemi: Chatgpt Kullanımının Faydaları ve Olası Zorlukları. *Eğitim ve Bilim*, 7.

- UNESCO. (2019). Artificial Intelligence in Education: Challenges and Opportunities for Sustainable Development. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366994> adresinden 29.08.2023 tarihinde erişildi.
- Yetişensoy, O. (2022). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yapay Zekâ Uygulaması Örneği Olarak Chatbotların Kullanımı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zeide, E. (2019). Artificial Intelligence in Higher Education: Applications, Promise and Perils, and Ethical Questions. *Educause Review*, 54(3).
- Zhang, T., Lu, X., Zhu, X. & Zhang, J. (2023). The Contributions of AI in the Development of Ideological and Political Perspectives in Education. *Heliyon*, 9(3).
- Zhou, T. (2023). Application of Artificial Intelligence in Geography. *In Journal of Physics: Conference Series*, 2646(1), 012006).
-

